

Отримано

03.11.2023р.

Голова спеціалізованої

Високої ради

ДФ 26.133.042

д.е.н., проф. Рашковий А.Ю.

Голові спеціалізованої разової ради
ДФ 26.133.042 у Київському
університеті імені Бориса Грінченка,
доктору економічних наук, професору,
завідувачу кафедри фінансів
Факультету економіки та управління
РАМСЬКОМУ Андрію Юрійовичу

ВІДГУК

ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

на дисертаційну роботу

Поздєєвої Катерини Вікторівни на тему

«Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти»,

подану на здобуття наукового ступеня

доктор філософії за спеціальністю 051 Економіка

Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Загальна середня освіта в Україні має велике значення для формування основ освіченості та культури нації. Тому регулювання діяльності цих закладів має забезпечувати їх високий стандарт якості та доступність для всіх громадян. Важливо стимулювати розвиток інноваційних підходів до навчання та виховання, щоб підготувати молоде покоління до викликів сучасного світу.

Фінансова стабільність закладів загальної середньої освіти є основною передумовою їх успішної діяльності. Забезпечення адекватного фінансування дозволяє залучати якісних педагогічних кадрів, модернізувати інфраструктуру та забезпечувати необхідні навчальні матеріали та обладнання. Держава повинна забезпечити прозорий та ефективний механізм розподілу коштів та контроль за їх використанням.

Особлива увага повинна бути приділена кадровій політиці. Важливо стимулювати професійний розвиток педагогічних працівників, підтримувати їх мотивацію та створювати умови для творчої діяльності. Забезпечення високої якості навчання та виховання залежить від компетентності та професіоналізму педагогічних кадрів. Ще одним важливим аспектом

регулювання є створення стимулів для інноваційної діяльності. Держава може надавати підтримку та заохочення для закладів, які впроваджують нові підходи до навчання та виховання, використовуючи сучасні технології та методики. Інновації допоможуть підготувати учнів до майбутньої професійної діяльності та розвивати їх потенціал.

Також важливим елементом регулювання є створення сприятливого інституційного середовища для розвитку освіти. Держава повинна забезпечити правову підтримку та стимули для інноваційної діяльності закладів освіти, сприяти залученню інвестицій у розвиток освітніх технологій та інфраструктури. Також важливо сприяти партнерству між державними та приватними секторами в сфері освіти, що дозволить поєднати їхні ресурси та експертизу для підвищення якості освітніх послуг.

Успішне регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти передбачає також забезпечення гнучкості та адаптивності регуляторної політики. Сучасний світ змінюється швидко, і важливо, щоб регулювання було готовим відповідати на нові виклики та технології. Тому держава повинна створювати механізми, які дозволять оперативно реагувати на зміни в освітній сфері та впроваджувати необхідні зміни у нормативні акти.

Розвиток системи загальної середньої освіти та її економічного механізму набуває сьогодні особливого значення через зміну освітніх векторів, цифровізацію та становлення економіки знань. Це і зумовило актуальність та практичне значення дисертаційної роботи Поздєєвої Катерини Вікторівни «Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти».

Актуальність обраного дисертаційного дослідження підтверджується його включенням до плану науково-дослідних робіт кафедри фінансів та економіки Київського університету імені Бориса Грінченка «Розвиток економіки міста Києва в умовах євроінтеграції» (реєстраційний № 0118U001561), де авторкою запропоновано удосконалений економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти України.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій. Структура дисертаційної роботи є логічною, кожен із її розділів супроводжується відповідними висновками. Розв'язання поставлених завдань базується на результатах аналізу широкого кола джерел, які репрезентують західну і вітчизняну наукову думку та оприлюднені в наукових публікаціях здобувачки.

Оцінюючи дисертаційне дослідження Поздєєвої Катерини Вікторівни, насамперед слід відзначити досить вдалий вибір методологічного інструментарію, що дозволив забезпечити цілісність, міжгалузевий характер і логічний виклад матеріалу. Використання в роботі діалектичного методу, методів теоретичного узагальнення, аналізу і синтезу, наукової абстракції декомпозиції та інших дозволило автору виявити ключові суперечності, причинно-наслідкові зв'язки, умови вирішення нагальних проблем, що стосуються економічного механізму розвитку; реалізувати авторське бачення визначення сутності, структури та змісту економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти в Україні, сформулювати концептуальні положення та розробити методичний підхід щодо розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти.

У дисертаційній роботі здійснено вдалу спробу обґрунтувати структурно-логічний підхід щодо визначення напрямів реформування нормативно-правової бази з питань забезпечення розвитку системи загальної середньої освіти на основі сформованої класифікації економічних важелів розвитку системи загальної середньої освіти України, які задекларовані нормативними документами за визначеними етапами реформування системи освіти.

Авторка провела систематизацію чинників впливу на розвиток системи загальної середньої освіти за роки незалежності України, в складі яких додатково виділено: регіональну деформацію економічного розвитку, зниження ресурсного потенціалу регіонів; зростання обсягів бюджетного фінансування закладів загальної середньої освіти; зниження кількості здобувачів освіти.

Дисертаційна робота Поздєєвої Катерини Вікторівни є інноваційним дослідженням, яке на високому науковому рівні започатковує вивчення нових проблем економічної науки і практики в сфері управління закладами загальної середньої освіти. Воно викликає справжній інтерес у фахівців-економістів та менеджерів, адже містить цікавий емпіричний і фактологічний матеріал. Матеріали роботи можуть бути використані в подальших дослідженнях проблем регулювання діяльності закладів загальної середньої освіти.

Структура та основні наукові результати дисертації. Слід відмітити структуру роботи, послідовність та аргументованість положень дисертації. В дисертації досліджено та систематизовано теоретичні підходи, понятійно-категоріальний апарат і методологічний інструментарій, якими оперує автор, і які пояснюють особливості економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти.

У першому розділі досліджено понятійно-категоріальний апарат дисертаційної роботи, аналізується поточна дослідницька ситуація, теоретичні основи і методика дослідження, а також визначаються обсяги, напрямки і спрямованість даного дослідження. Зокрема, в роботі узагальнено досвід систем фінансування закладів загальної середньої освіти в розвинутих країнах, в якому особлива увага приділена вивченню досвіду європейських країн. Проведено аналіз сутності моделей фінансування закладів загальної середньої освіти у розвинутих країнах світу. Визначено, що більшість розвинутих країн світу використовує три моделі фінансування закладів загальної середньої освіти: модель «вільний ринок», модель «суспільний ринок», модель «соціальне або антиринкове фінансування». Визначено, що Україна має третю модель фінансування закладів загальної середньої освіти, модель «соціальне або антиринкове фінансування», яка характеризується переважно бюджетним фінансуванням. Доведено, що Досвід країн Європи свідчить, що модель фінансування закладів загальної середньої освіти обирається урядом країни і залежить від низки чинників: нормативно-законодавчої бази країни, демографічної ситуації, економічного стану, від

встановленої моделі соціально-економічної системи. Проведений аналіз переваг та недоліків моделей фінансування закладів загальної середньої освіти в різних країнах, обґрунтовано, що найбільш перспективною моделлю є модель «змішаного фінансування», яка є авторською пропозицією.

У другому розділі аналізується поточна ситуація розвитку системи загальної середньої освіти. Зокрема, визначено, що організація освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти комунальної форми власності фінансується за рахунок місцевого бюджету, а організація освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти приватної форми власності фінансується більшою мірою за рахунок приватних коштів (внесків батьків, благодійних внесків тощо). Визначено, що підтримка закладів загальної середньої освіти приватної власності за рахунок коштів освітньої субвенції державного бюджету впливає на собівартість послуги та дає можливість встановлювати плату за освітню послугу доступну для більш широкого кола киян, створює конкуренцію щодо якості надання освітніх послуг між комунальними та приватними закладами освіти. Окреслені напрями подолання різниці у ресурсному забезпеченні освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти різних форм власності шляхом активізації процесів додаткового фінансування закладів загальної середньої освіти комунальної форми власності за рахунок небюджетних джерел.

Третій розділ присвячений формулюванню концептуальних положень та розробці методичного підходу щодо розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти по виділених етапах з урахуванням граничного обсягу видатків загального фонду, затвердженого на 01.01 поточного бюджетного періоду, загальної чисельності здобувачів освіти даного закладу загальної середньої освіти, фактичної наповнюваності класів на початковому, базовому та профільному рівнях повної загальної середньої освіти, фактичної кількості сформованих класів окремого закладу освіти, показника питомої площі на одного учня; коефіцієнту приведення видатків до регіонального рівня, визначення загальної потреби бюджетного фінансування окремого закладу загальної середньої освіти..

Дисертація містить вступ, три розділи основної частини з підпунктами, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел з 152 найменувань та 11 додатків. Робота містить 24 таблиці та 9 рисунків. Обсяг основного тексту дисертації складає 145 сторінок друкованого тексту.

Наукова новизна, теоретична і практична значущість дисертації.

Ознайомлення зі змістом дослідження дало змогу виокремити елементи наукової новизни у сформульованих автором положеннях дисертаційної роботи, серед яких найбільший науковий інтерес становлять наступні:

Сформульовано концептуальні положення та розроблено методичний підхід щодо розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти по виділених етапах з урахуванням граничного обсягу видатків загального фонду, затвердженого на 01.01 поточного бюджетного періоду, загальної чисельності здобувачів освіти даного закладу загальної середньої освіти, фактичної наповнюваності класів на початковому, базовому та профільному рівнях повної загальної середньої освіти, фактичної кількості сформованих класів окремого закладу освіти, показника питомої площі на одного учня; коефіцієнту приведення видатків до регіонального рівня, визначення загальної потреби бюджетного фінансування окремого закладу загальної середньої освіти.

Запропоновано методичний підхід до обґрунтування заходів щодо удосконалення економічного механізму розвитку закладів загальної середньої освіти в частині надання фінансової та адміністративної самостійності закладам загальної середньої освіти через зміни статусі цих закладів на комунальне некомерційне підприємство, що розширює можливості отримання фінансування на здійснення освітнього процесу не тільки за рахунок отримання освітньої субвенції із бюджету, а і за рахунок інших джерел, зокрема застосування договорів державного-приватного партнерства

Удосконалено методичний підхід до моделювання взаємозв'язку «обсяг витрат на забезпечення освітнього процесу у окремому закладі загальної середньої освіти та чисельності здобувачів освіти» та

прогнозування кількості здобувачів загальної середньої освіти та обсягів фінансування закладів загальної середньої освіти за умови побудови прогнозної моделі за допомогою програмного забезпечення «Statgraphics XVIII Centurion» за методом сценарного аналізу.

Систематизовано чинники впливу на розвиток системи загальної середньої освіти за роки незалежності України, в складі яких додатково виділено: регіональну деформацію економічного розвитку, зниження ресурсного потенціалу регіонів; зростання обсягів бюджетного фінансування закладів загальної середньої освіти; зниження кількості здобувачів освіти.

Практична цінність результатів дослідження. Основні наукові положення доведені до розроблених та впроваджених у практичну діяльність методичних рекомендацій розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти; головні висновки та пропозиції можуть бути використані у роботі місцевих органів влади, зокрема у департаментах та управліннях освіти; в управлінській діяльності органів місцевого самоврядування. Наукові положення та прикладні результати дисертації використані при підготовці бюджетних запитів щодо обсягів бюджетного фінансування на організацію освітнього процесу у підпорядкованих закладах загальної середньої освіти Дарницькою районною в місті Києві державною адміністрацією (довідка № 10-7566/02 від 04.09.2023 р.) та Шевченківською районною в місті Києві державною адміністрацією (довідка № 33/01-2102 від 04.09.2023 р.).

Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. Основні теоретичні положення і висновки дисертаційної роботи опубліковано в 16 наукових працях, зокрема 3 у фахових виданнях України, 1 стаття у виданні, включеному до наукометричних баз даних Web of Science, решта публікацій – інші видання та матеріали наукових конференцій. Опубліковані автором наукові праці достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень. Дисертаційне дослідження виконане автором самостійно.

Дискусійні положення та зауваження до роботи. Варто зауважити, що динамічний предмет дослідження зумовлює низку дискусійних положень, що потребують подальшого обговорення. До них, зокрема, треба віднести такі:

1. Представлена на рис.1.1. авторська розробка «Узагальнена схема систематизації факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, які впливають на систему загальної середньої освіти, як відкрити систему» потребує декілька уточнень щодо визначення та взаємозалежності рівнів. Також доцільним є більш детальний опис факторів на кожному з рівнів, що значно б посилювало представлену систематизацію в дослідженні.

2. Представлену таблицю 1.3 «Сутнісний склад підсистем соціально-економічної системи загальної середньої освіти» автору доцільно було б відобразити у вигляді схеми, що дозволило б наочно показати взаємозалежність та зв'язки кожного з елементів.

3. На рис. 1.2 представлено структурну схему економічного механізму розвитку системи загальної середньої освіти в Україні, робота значно виграла від того, якщо б автор представив докладний опис кожної складової.

4. При формуванні методичного підходу до розподілу бюджетних видатків на організацію навчального процесу в закладах загальної середньої освіти доцільним було б порівняти заклади загальної середньої освіти міста Києва та Київської області, що в подальшому дозволило розробити рекомендації по оптимізації бюджетних видатків на організацію навчального процесу.

5. Представлені результати дослідження взаємозв'язку обсягів бюджетного фінансування закладу загальної середньої освіти від кількості учнів по місту Києву у підрозділі 3.3 доцільно було проводити не за один рік, а за останні 5 років для деталізації представлених результатів та порівняльного аналізу, що дозволило би зробити більш точний прогноз.

Наведені дискусійні положення не впливають на високу оцінку дисертаційного дослідження Поздеевої Катерини Вікторівни, не знижують його наукової та практичної цінності. Висловлені побажання спрямовані на привернення уваги дисертанта до ще не повністю досліджених аспектів наукової проблеми.

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертації мають достатнє теоретичне, методологічне та емпіричне обґрунтування. Це обумовлене великою кількістю проаналізованих здобувачкою джерел, апробацією результатів дослідження на науково-практичних конференціях, а також використанням сучасних методів дослідження.

Загальний висновок

Тема дисертації є актуальною, її структура є добре продуманою, а матеріал викладений логічно та послідовно. Отримані в роботі наукові результати в сукупності розв'язують важливу наукову проблему. Дисертація написана українською мовою та оформлена відповідно до діючих положень, норм і правил встановлених Міністерством освіти і науки України.

Зміст дисертаційної роботи відповідає темі дослідження та спеціальності 051 Економіка (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Дисертаційна робота «Економічний механізм розвитку системи загальної середньої освіти» повністю відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12.01.2017 року «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», постанові Кабінету Міністрів України №44 від 12.01.2022 року «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Автор дисертаційної роботи Поздєєва Катерина Вікторівна заслуговує на присудження їй наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 Економіка (галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки).

Офіційний опонент:

професор кафедри
підприємництва і торгівлі
Західноукраїнського
національного університету
доктор економічних наук, професор

Олена ПТАЦЕНКО

Відома особа *М.А. Мудрик*